

KÖKÖ / CETİM (1958) *Tölögön Kasımbek (1931-2011)*

Kaynakçalar:

Kasımbekov, T. (t.y.). *Cetim* [Sesli kitap]. YouTube. [YouTube](#)
Kasymbekov, T. (1979). Koke. In Syn tabunshchika [Son of the herder]. Mektep.

GENEL BİLGİ

Yazar

Tölögön Kasımbek, 15 Ocak 1931'de Kırgızistan'ın Celal-Abad bölgesine bağlı Aksı ilçesinin Ak-Col köyünde doğdu. Doğum adı Kudayberdi idi. Babası Kasımbek'in ikinci evliliğinden dünyaya geldi. Babası, kırk beş yaşında olmasına rağmen eğitilmiş bir kişiydi ve Tölögön'ü küçük yaşlardan itibaren tarihî olaylar, halk anlatıları ve geçmişte yaşamış önemli kişiler hakkında anlatılan hikâyelerle tanıştırdı.

Bu anlatılar, daha sonra Kasımbek'in eserlerinde ele aldığı tarihî şahsiyetlere ve olaylara duyduğu ilgiyi etkiledi. Tölögön on beş yaşındayken babasını kaybetti. Babasının ölümü, onu genç yaşta zorlu ve yokluklarla dolu bir yaşamla karşı karşıya bıraktı. Bu yıllarda yaşadığı sıkıntılar, onun güçlü bir kişilik geliştirmesinde ve öğrenmeye olan ilgisinin artmasında etkili oldu.

Kasımbek, Kırgız Devlet Üniversitesi'nde Kırgız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde eğitim gördü. Öğrencilik yıllarında edebî dergilerde öykü ve diğer kurmaca eserlerini yayımlamaya başladı. Yazarlığa hem edebiyata duyduğu ilgi hem de geçimini sağlama ihtiyacı nedeniyle yöneldi. 1957'de üniversiteden mezun olduktan sonra kültür ve yayıncılık alanında çeşitli görevlerde bulundu. 1960–1973 yılları arasında Kırgızistan'ın önde gelen edebiyat dergilerinden *Ala-Too*'nun başeditörlüğünü yaptı. Daha sonra Kırgız Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'na bağlı Devlet Yayıncılık, Matbaacılık ve Kitap Ticareti Komitesi'nde başeditör olarak görev aldı.

Kasımbek'in edebiyat hayatı, 1952'de yayımlanan *Küçük Binici (Kichinekey Cılkıçı)* adlı povestiyle başladı. *Alımkan* adlı eseriyle geniş bir okur kitlesi tarafından tanındı. Eser daha sonra sinemaya uyarlandı. 1965'te yayımlanan *İnsan Olmak İstiyorum (Adam Bolgum Kelet)* adlı otobiyografik özellikler taşıyan povestinde çocukluk yıllarından ve kendi yaşamından izler taşıyan olaylara yer verdi.

Kasımbek, özellikle tarihî romanlarıyla tanındı. İki ciltlik tarihî romanı *Gelgel (Kelkel)*, Kırgız halkının Sovyet yönetiminin kurulmasından önceki ve sonraki yaşamını anlatır. Romanda toplumsal değişim, tarihî hafıza ve geçmişle bağların korunması gibi konular öne çıkar. Bir diğer önemli eseri *Baskın (Baskyn)*, Rus İmparatorluğu'nun Türkistan'daki askerî seferlerini konu alır. Eserde Baytik, Şabdan Baatır, Kurmancan Datka, Toktogul Akın ve Cantay Han gibi tarihî şahsiyetlerin yanı sıra Kırgızların soy geleneğine ve kültürel yaşamına da yer verilir. *Kırgın (Kyrgyn)* adlı eserinde ise 1916'daki millî kurtuluş hareketinin ortaya çıkış nedenlerini ele alır.

Kasımbek'in en tanınmış tarihî romanı *Kırılan Kılıç (Sınğan Kılıç)*'tir. Roman, Sovyetler Birliği'nin başlıca dillerinin yanı sıra başka dillere de çevrilmiş ve 1980'de İngilizce olarak yayımlanmıştır. Kasımbek, yazarlık hayatı boyunca Sovyet makamlarının sansürü ve eleştirileriyle karşılaştı. Özellikle *Gelgel* ve *Kırılan Kılıç*, tarihî olayları farklı biçimde yorumladığı gerekçesiyle eleştirildi ve tarihî gerçekleri çarpıtmakla suçlandı. Kasımbek daha sonra kendisine yöneltilen bu eleştirileri *Ruhu Yücelten Büyük Söz (Rukhtu Korgon Uulu Söz)* adlı eserinde bir araya getirdi.

Kasımbek, 1959'da Sovyetler Birliği Yazarlar Birliği'ne üye oldu. 1986'da Kırgızistan Halk Yazarı unvanına layık görüldü. Edebiyat ve kültür alanındaki çalışmaları nedeniyle çeşitli ödül ve unvanlarla onurlandırıldı. Bunlar arasında V. İ. Lenin'in doğumunun yüzüncü yılı dolayısıyla verilen Kahramanlık Emek

Madalyası, Kırgız Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Yüksek Sovyeti Onur Diploması, Kırgız Dili Rozeti, Kırgız Cumhuriyeti Dank (Şan) Madalyası, Birinci Derece Manas Nişanı, Devlet Toktogul Ödülü ve Kırgız Ulusunun Kahramanı onursal unvanı bulunmaktadır.

Eser

Novella ilk olarak 1958 yılında Rusça *Koke (Kökö)* adıyla yayımlanmıştır. Daha sonra *Cetim (Yetim)* adıyla Kırgızcaya çevrilmiştir. Bu çalışma, novellanın Kırgızca sesli versiyonuna dayanmaktadır.

Arka Plan

Novella, yetimlik, aile ve kırsal yaşamın zorluklarını ele alırken savaşın, kayıpların ve savaş sonrası dönemin güçlüklerinin şekillendirdiği toplumu da yansıtır. Başkahraman Kökö, savaş ve hastalık nedeniyle ailesini kaybeden çocukların savunmasızlığını temsil eder ve anne babasından yoksun çocukların karşı karşıya kaldığı ağır yaşam koşullarını gözler önüne serer.

Eser, Kökö'nün halası Şeker'in yanında geçirdiği zorlu yaşam üzerinden çocukların ihmal edilmesini, kötü muameleyi ve bencillik ile ahlaki sorumluluk arasındaki çatışmayı ele alır. Bunun yanı sıra köy yaşamını, gelenek ve görenekleri ve toplumsal dayanışmanın önemini de yansıtır.

Eser, bir çocuğun geleceğinin şekillenmesinde merhametin, eğitimin ve insani yaklaşımın önemini vurgular. Eserin Kırgızcaya Yetim adıyla çevrilmesi, özgün Rusça metindeki bu temaların Kırgızca okura aktarılmasını sağlamış ve eserin duygusal ve toplumsal derinliğini korumuştur.

KIŞILAR

Kökö – Yetim, Şeker'in yeğeni

Şeker – Hala, Kökö'nün vasisi

Raimcan – Öğretmen, Rasul'un babası, Kökö'yü evlat edinmek isteyen kişi

Rasul – Raimcan'ın oğlu, Kökö'nün arkadaşı

Saaragul – Raimcan'ın annesi, Kökö'yü destekleyen kişi

Şirin – Raimcan'ın eşi, Kökö'nün bakımını üstlenen kişi

Çoro – Köylü, Şeker'in talibi

ÖZET

Kökö, babasını savaşta, annesini ise hastalık nedeniyle kaybetmiş küçük bir çocuktur. Halası Şeker'in yanında yaşamaktadır. Ancak Şeker ona iyi bakmaz; Kökö çoğu zaman aç kalır, cezalandırılır ve bakımsız dolaşır. Halası onu okula da göndermez ve çocuğun geleceğiyle ilgilenmez. Bir gün bir öğretmen Kökö'yü yetimhaneye götürmek için geldiğinde Şeker buna karşı çıkar ve Kökö'nün kendi yanında kalmasında ısrar eder.

Köyün öğretmeni ve savaş gazisi Raimcan, Kökö'nün içinde bulunduğu durumu gördükten sonra onu evlat edinmeye karar verir. Ona iyi bir eğitim ve güvenli bir aile ortamı sağlamak ister. Fakat Şeker, Kökö'yü bırakmaya yanaşmaz. Çocuk üzerindeki otoritesini kaybetmek istemediği için Raimcan'a karşı çıkar ve bu durum aralarında ciddi bir çatışmaya dönüşür. Kökö ise bütün bu sıkıntılar içinde köydeki arkadaşı Rasul'un yanında kendini biraz olsun güvende hisseder.

Sonunda Raimcan, annesi Saaragul ve eşi Şirin'in yardımıyla Kökö'yü Şeker'in elinden kurtarır. Kökö'ye gereken ilgi ve bakım gösterilir, temizlenir ve sevgiyle karşılanır. Böylece Kökö yeniden okula gitme, eğitim alma ve daha iyi bir geleceğe kavuşma umuduna sahip olur.

OLAYLAR

İkinci Vakti İkinci olmasına rağmen oda karanlıktır. Penceredeki dört küçük camdan ikisi kırılmış, üzerleri kâğıtla kapatılmıştır. Bu nedenle içerisi akşam olmuş gibi loştur. Odada üç erkek ve bir kadın oturmaktadır. Ortada oturan Çoro, kendini diğerlerinden üstün görür. Hep birlikte boza içmektedirler. Zayıf gençlerden biri bozasını içerken türkü söylemeye başlar. Çoro, gencin sesini beğenir; yanındaki adam da onu söylemeye teşvik eder. Genç adam, kendilerine boza getiren Şeker'le şakalaşır. Şeker ise onlara aldırmaz; tek istediği, bozalarını içip bir an önce gitmeleridir.

Bozanın Isıtılması Çoro arkasına yaslanıp bozaların soğuduğundan yakınıp ve Şeker'den onları ısıtmasını ister. Parasını vereceklerini söyleyerek onunla alay eder. Şeker ne kadar boza içtiklerini sorar. Otuz tas içtiklerini öğrenince Çoro, paralarının çok olduğunu söyleyerek güler. Bunun üzerine Şeker birden Kökö'yü çağırır. Çok zayıf ve üstü başı perişan bir çocuk içeri girer. — Şeker apa, buradayım. Kuru kamıştan ateş yakayım da bozayı ısıtalım, der. Şeker ise ona teşekkür etmek yerine çıkışır: — Hâlâ burada ne işin var, işe yaramaz? Kökö sessizce işine koyulur. Bozayı süzer, ateş hazırlamaya çalışır. Şeker ise yaptığı hiçbir şeyi beğenmez ve onu azarlamayı sürdürür.

Kökö Kökö'nün hâli içler acısıdır. Üstü başı kir içindedir; saçları uzamış, birbirine dolaşmıştır. İncecik bedeni yaptığı ağır işlerin altında ezilmektedir. Dirseklerine kadar elleri yara bere içindedir. Buna rağmen sesini çıkarmadan çalışır. Elindeki bezle işini yaparken kendi kendine mırıldanır. Hiçbir suçu olmadığı hâlde sürekli kendini suçlu hisseder. Yaptığı her işte Şeker'in ne söyleyeceğini düşünür ve onun öfkesinden çekinir. Ara sıra göz ucuyla halasına bakar, fakat Şeker onunla ilgilenmez. Kökö, kimsenin fark etmediği bir çocuk gibi sessizce çalışmaya devam eder. Yetim ve çaresiz olduğu için gördüğü kötü muameleye karşı koyamaz. Günün bu saati bile onun için korku, yorgunluk ve aşılanma içinde geçmektedir.

Fırının Yanındaki Kökö Tencere yine boza ile doludur. Adamlar içip gülerek anlamsız şeyler konuşurlar. Türkü söyleyen genç susar; odayı sarhoşların sesleri doldurur. Şeker'in umurunda değildir, onun tek istediği paradır. Kökö fırının yanında oturur; küçücük, kuş gibi, masumdur. Kaşınır, ateşe tükürür. Çoro seslenir: — Gel, canım. Kökö tereddüt eder. Şeker bağırp küfür ederek onu gelmeye zorlar. Kökö'nün bedeni geçmişte yaşadığı acıyı hatırlar; geçen sefer ona fazla boza içirmişlerdir. Şeker ateş çubuğuyla ona vurur. Kökö sıçrayarak ayağa kalkar ve titrer.

Kökö'ye Kötü Muamele Kökö ayağa kalkıp küçük ve çekingen adımlarla Çoro'ya yaklaşır. Çoro, çocuğun isteksizliğine kızarak kaşlarını çatmaktadır. Şeker ateş çubuğuyla Kökö'nün kaburgalarına bir kez daha vurur. Buna rağmen Çoro, onun sabrından hoşlanmış görünür.

— Benim kurdum, biraz boza iç, diye yumuşakça söylenir.

Kökö dikkatle birkaç yudum alır. Gözleri Şeker'e kayar; her hareketini ölçüp biçerek yapar. Şeker bağırp:

— İşe yaramaz! Küçük piç! İstiyorsan söyle! İstemiyorsan defol git, lanet olası çocuk!

Diğer adam Kökö'nün yanına sokulur; tehdit eder gibi konuşarak onu boza içmeye zorlar. Kökö sıcaklığı ve tadı ister, fakat onların sözleri üzerine çöker. Küçük çocuğun içine ağır ve sessiz bir üzüntü dolar; hiçbir şey söylemeden her şeye katlanır.

Beş Çimdik Kökö başını sallar. — İstemiyorum.

Çoro ona yaklaşır. — İçmek zorundasın. Üçüncü adam da onu içmeye zorlar. Şeker çıkışır: — Karşı gelmeyi de mi biliyorsun, piç? Çık dışarı, git! Kökö titreyerek tasın tamamını içer. Ayağa kalkıp gitmek ister. Çoro onu durdurur. — Benim oğlum, gidemezsin. Sarhoş adamlar gülerek onunla alay ederler. — İçtiğinin parasını ödemek zorundasın. Belki bir gün sekiz, dokuz tas daha içersin, der biri. Diğer sırtıp şöyle der: — Ya ödersin ya da kafanı beş kez çimdikleriz. Sonra başın ağrır. Şeker acımasızca güler. — Kafanda ne akıl var ne de fikir. Verin, çimdikleyin kafasını! Kökö'nün küçücük bedeni titrer. Korku ve üzüntü onu sarar. Acı bozanın birkaç yudumunu daha içer; kendisini yalnızca emir verilecek, alay edilecek ve kötü davranılacak bir çocuk olarak gören bu odada çaresizce kalır.

Yetimin Sınavı Kökö'nün içini öfke kaplar. "Şeker buna göz yumacak mı?" diye düşünür. Halasının kendisini değil, bu adamları tutmasını istemez. Kararsızlık içinde dururken yamalı pantolonu yırtılır. Paçalarından biri Çoro'nun elinde kalır. Şeker ona sertçe vurur. — Pantolonunu yırttın! diye bağırlar. Çoro onu öne doğru iter. — Düşünmeden yap işini, der. Sarhoş adamlar gülererek Kökö'yle alay eder, onu şımarık ve güçsüz olmakla suçlarlar. Çoro, Kökö'nün başını omuzuna bastırır ve canını acıtacak kadar sert çimdiler. — Kıpırdama, yoksa saçını yolarım, diye tehdit eder. Bir başkası da ona katılıp Kökö'yü çimdiklemeye başlar. Kökö çılgın atar. Küçük bedenini titrer. Kimse onun karşı koymasını beklemez, ama Kökö sonunda dayanamaz.

Kökö'nün Öfkesi Kökö birden öfkesine yenilir. Ağzına geleni söyleyerek bağırmaya başlar. Küçük sesi öfkeden keskinleşir. Sarhoş adamların kahkahaları bir anda kesilir.

— Ben size ne yaptım? diye haykırır Kökö. Gözlerinden yaşlar süzülür. Çoro'ya da çıkışır. Şeker ise öfkeyle dışarı çıkar. Arkasından toz kalkar. Çoro bir şey söylemez, yalnızca, — Dilini tut, diye mırıldanır. Kökö geri adım atmaz. Çoro bu kez babasından söz eder: — Baban tarlada dilenci gibi öldü. Onu doğru dürüst gömen bile olmadı. Kökö titrer. Öfke ve çaresizlik içinde kalır. Bu sözler, taşıdığı acıyı ve utancı daha da ağırlaştırır.

Kökö'nün Çaresizliği Çoro sözleriyle Kökö'yü ezmeye devam eder: — Babanın mezarını kargalarla kuzgunlar yedi!

Kökö ağlar, cevap veremez. Elinden gelse Çoro'ya vuracaktır; ama onu asıl çaresiz bırakan öfkesidir. Birden bir lastik ayakkabı Çoro'nun yüzüne çarpar. Çoro'nun gözlerinde kıvılcımlar çakar. Ayakkabı kaynar boza tenceresine düşer ve boza Şeker'in göğsüne sıçrar. Şeker bağırarak ayağa fırlar. Ama Kökö çoktan kaçmıştır. Kimse onu yakalayamadan küçük ve sessiz bir çocuk gibi kapıdan çıkıp gözden kaybolur.

Babasını Savaşta Kaybeden Kökö Kökö, babasının savaşa gitmesinin ardından annesinin kucağında büyür. Babası savaşta ölür. Annesi ona büyük bir sevgiyle bakar; onu okula gönderir, büyütür ve yetiştirir. Ancak dört yıl önce annesi de hastalanarak ölür. Bir zamanlar sevgi içinde büyüyen çocuk, artık yapayalnızdır ve babasının kız kardeşi Şeker'in yanında kalır. Bir gün bir öğretmen Kökö'yü yetimhaneye götürmek için gelir. Şeker buna şiddetle karşı çıkar ve çocuğu bırakmaz. — Kökö yetim değil! Kocamla birlikte ona bakarız, der. Kökö'yü sıkı bir denetim altında tutar.

Şeker'in Öğütleri Öğretmen gittikten sonra Şeker, yetimhane konusunda Kökö'yü sert bir dille uyarır. Yetimhanede büyüyen çocukların hırsızlığa alışacağını söyler. Bir daha onu götürmek için biri gelirse gitmeyeceğini söylemesini tembihler. Şeker'e göre okulun pek bir yararı yoktur; asıl önemli olan ev işlerini yapmaktır. Kökö'ye evin işlerine yardım etmesini, ev işlerini öğrenmesini ve hayatı öğrenmesini söyler. Şeker'in hiç çocuğu olmamıştır. Belki bunun etkisiyle, belki de sert mizacı yüzünden, üçüncü kocasından yaz aylarında ayrılmıştır. İçindeki öfke ve kırgınlık da Kökö'ye karşı tutumuna yansır.

Şeker'in Eski Evine Taşınması Şeker, üç ay önce Kökö'nün babasından kalan eski eve taşınmıştır. Hiçbir yerde çalışmaz; kolhozda bile işe gitmez. Geçimini boza satarak sağlar. Çoro uzun zamandır Şeker'e ilgi duymaktadır, ancak henüz onunla evlenmemiştir. Şeker'in bozasını içerken onunla sohbet eder ve kendini över. Birine madende çalıştığını, bir başkasına ise kolhozda çalıştığını söyler. Aslında ne düzenli bir işi ne de bir evi vardır. Malı mülkü olmayan, oradan oraya dolaşan, sokakta karşılaşılan herhangi bir yabancidan farksız bir adamdır.

Ağacın Altında Kökö, büyük ağacın altında oturup o gün yaşananları düşünür. Tartışmanın ardından Şeker onu tarlada bulmuş ve kamış sopayla dövmüştür. Aralarındaki bu tür kavgalar artık alışılmıştır. Şeker her defasında bir daha vurmayacağını söylese de sözünü tutmaz. Çoro'nun gönlünü hoş etmek için elinden geleni yapar, evde ne varsa ona verir. Bir keresinde Kökö'ye, "Ya evlenirsem, senin de enişten olursa ne yaparsın?" diye takılmıştır. Kökö bu sözleri hatırladıkça içi acır. Eski ağacın gölgesinde otururken öfkesi yeniden kabarır.

İp ve Mısır Tanesi Kökö, Şeker'in kendisini dövmesine çok kızgındır; bunun sorumlusu olarak Çoro'yu da görür. Kendi kendine, "Bir gün büyüdüğünde seni elimden bırakmayacağım," diye söylenir. Tam o sırada okuldan dönen çocukları görür ve bir an için bütün bunları unuttur. Çocukları seyretmeye dalar. Derken Rasul yanına gelir. Kökö, eline doladığı ipi gösterir. İpin ucunda tek bir mısır tanesi vardır. — Bu ne? diye sorar Rasul. Kökö gururla gülümser: — Küçük bir yem. Bacaklı balık yakalayacağım.

Bacaklı Balık Rasul meraklanır. — Bacaklı balığı görmek istiyorum! Kökö güler. — Bana inanmıyor musun? Rasul'e gerçekten göstermek ister. Gösteremezse arkadaşının gözünde mahcup olmaktan çekinir. "Gel," diyerek onu köyün dışına götürür. Kısa süre sonra Kökö durur.

— İşte geldik, der. Rasul çevresine bakınır. — Bacaklı balıkların olduğu bu göl ne zaman oluştu?

Kökö omuzlarını silker. — Biraz oturalım. Rasul, ona inanarak yanına oturur. Sessiz tarlalar önlerinde uzanır, aşağıda köy görünür. Uzaklardan horoz sesleri gelir.

Kökö'nün Bacaklı Balık Oyunu Ortada göl falan yoktur. Rasul şaşkın şaşkın etrafına bakınır. Kökö ipin ucunu hendeğin kenarındaki bir kazığa bağlar. Mısır tanesinin yanına beş altı tane daha koyar, ardından ipi toprağın altına gömer. Sonra Rasul'e bakıp güler. Bir süre sonra horozlar gelip mısır tanelerini gagalamaya başlar. Rasul de güler:

— Şimdi anladım! Beyaz horoz ipin ucunu yakalayıp şaşkınlıkla oradan oraya koşmaya başlar. Kökö ipi hafifçe çeker; horoz da peşinden sürüklenir. — Bacaklı balık bu mu? diye sorar Rasul. — Evet! İkisi de kahağaya boğulur.

— Bunu Taş-Kömür'de öğrendim, der Kökö. Horozla biraz daha oynamak için ne yapacağını düşünür. — Peki bu horozu ne yapacaksın? diye sorar Rasul. — Mangalda pişireceğim! diye cevap verir Kökö, yaramazca güler.

Horozu Eve Götürmeleri Rasul sorar: — Peki horozu görünce ne yapacaksın? Kökö güler: — Peşine takılıp durma, der. İki arkadaş köyün içinde dolaşarak Şeker'in evine gelir. Evde kimse yoktur. Ocakta bir tencere boza kaynamakta, yanında da kirli bir kova durmaktadır. Tavuklar yanlarına yaklaşıncı Kökö onları kovalar. Horozu koltuğunun altından tutup avlunun bir köşesine bağlar. — İşte, hallettim, der. İçeri girerler. Kökö aç olduğunu söyler. Tam o sırada içeriden iki kişinin konuşup hareket ettiğini duyacak gibi olurlar. — Senden nefret ediyorum! diye bağırır Şeker. Ardından: — Arka odada, rafta bir tas buğday lapası var. Git, onu ye! der. Kökö'nün yüzü asılır. Arkadaşı yanındayken Şeker'in böyle sert konuşmasına üzülür.

Kökö'nün Evden Kaçışı Kökö bir tas alıp lapayı gizlice çıkarır. — Yer misin? diye sorar Rasul'e. Rasul başını iki yana sallar. — Hayır. Lapayı beğenmemiştir. Kökö ise açlıktan onu yemek ister. Onun açlığı yalnızca karnının açlığı değildir; içinde biriken öfke ve özlem de giderek büyümektedir.

Birden dışarı fırlar. Horozu da yanına alıp duvara çarpar. Rasul şaşkınlıkla sessizce onun peşinden gider. Kökö tarlaların arasından yürür. Aklında tek bir şey vardır: Buradan uzaklaşmak. Açlıktan, Şeker'in sert sözlerinden ve kendisine yaşatılan bu hayattan kurtulmak ister. Böyle bir hayatı geride bırakıp özgürce yaşamak ona ne kadar güzel görünür.

Rasul'ü Ararken Saaragul Ene, oğluna sorar:

— Rasul nerede? Raimcan dersine hazırlanmaktadır. — Bilmiyorum, diye cevap verir. Saaragul köyün öteki tarafına doğru gider. İneklerin böğürtüsü, çocukların oyun sesleri arasında torununu arar, ama Rasul'ü bulamaz. Taştan'a rastlayınca sorar: — Rasul'ü gördün mü? — Hayır, görmedim, der Taştan. Çocuktur, bir yerde oynuyordur. Saaragul eve dönüp Raimcan'a: — Git, oğlunu bul, der. Çok geçmeden Rasul eve gelir. — Neredeydin? diye sorar Saaragul. — Oynuyordum, der Rasul. Akşam sofraya oturduklarında evin içini sakın bir sessizlik kaplar.

Rasul'ün Sırrı Saaragul, Rasul'e yeniden sorar: — Kiminle oynuyordun? Rasul bir süre sustuktan sonra: — Kökö'yle, der. Bana kimseye söyleme dedi. Raimcan merakla sorar:

— Neden? Raimcan, oğluyla sık sık konuşur; gününün nasıl geçtiğini sorar, ona doğruyu yanlıştan ayırmayı öğretir. Rasul de sonunda babasına her şeyi anlatır: — Kökö'nün halası çok sert. Ona kötü kötü sözler söyleyip duruyor. Baba, kimseye anlatmayacağıma söz verdim. Ben yine de söylemeyeceğim. Saaragul torununun başını okşayıp öper.

Karanlıkta Kökö Raimcan, Rasul'e: — Yarın Kökö'yü de alıp eve getir, der. Rasul başını sallar. O gece Kökö karanlıkta sessizce dolaşmaktadır. Arka odadan gelen hafif horlama sesini duyar. Açlık dayanılmaz hâle gelmiştir. Rafa doğru ilerlerken ayağı bir şeye takılır. Şeker gürültüyü duyup: — Kedi mi girdi? diye söylenir. Kökö iki eliyle yoklayarak tanıdığı tahta kovayı bulur ve içindekini büyük bir iştahla içer. Ama bu boza değildir; kovada kalan acı posa suyudur. Daha önce sazlıkların arasındaki derenin kenarında horozu pişirmiştir. Ancak horozun eti hâlâ sert ve çiğdir.

Şafak Vakti Kökö uyurken kolunun altını kaşır. Gözlerini açtığında Şeker'in başucunda dikildiğini görür. Şeker sert bir sesle sorar: — Neredeydin? Kökö cevap vermez.
— Dilini de mi yuttun? diye çıkışır Şeker. Kalk, su getir. Yıkanacağım.
— Posadan karnım ağrıyor, diye mırıldanır Kökö.
— Ben ne yapayım? Git su getir. Boza yapacağız.
Şeker, dünden beri ona bir parça ekmek bile vermemiştir. Kökö'nün karşı koyacak hâli yoktur. İki kovayı alıp dışarı çıkar. Şafak yeni sökmektedir.

Kanal Kenarındaki Kavga Sabah saat ona doğru Kökö, sulama kanalının kenarında oturmuş, ayaklarını serin suya sokmuştur. Burada kendini özgür hisseder. O sırada Rasul okul yolundan gelir; omzunda çantası vardır. — Gel, bugün yine bacaklı balık yakalayacağız. Etini de tadarsın, diye seslenir Kökö. Rasul başını sallar. — Bizim eve gel. Babam seninle konuşmak istiyor. Kökö'nün yüzü birden değişir.
— Neden? Dün olanları babana anlattın mı? Rasul cevap vermez. — Hayvan! Babana söyledin, öyle mi? diye bağırır Kökö ve ona bir tokat atar. Rasul da karşılık verir. İki çocuk birbirine girer. Yaşlı bir adam gelip onları ayırana kadar kavga ederler. Rasul yere saçılan defterlerini ve kâğıtlarını toplar, ardından oradan uzaklaşır. — Bir daha buradan geçme! diye bağırır Kökö arkasından.

Şeker'in Gelişi Şeker soluk soluğa yanlarına gelir. — Seni işe yaramaz! Kiminle kavga ediyorsun? diye bağırır.
Kökö onun yüzüne bakamaz, başını çevirir. Üzerindeki eski gömlek yırtılmıştır. Şeker normalde gömleğini yırttığı için onu döver, yeni gömleğini mahvettiği için de ağır sözler söylerdi. Fakat bu kez gömleğin yırtığıyla ilgilenmez; gözlerini Rasul'e çevirir. — Sen dur bakalım. Rasul durur. — Senin yeğenin baş belası, diye sakın bir sesle konuşur. Babam onu çağırdı, ben de geldim. Ama benimle kavga etti. Dün de kolhozun horozlarından birini tuzakla yakalamış.
Şeker ona soğuk bir bakış atar. — O seni ilgilendirmez, diye sertçe karşılık verir.

Şeker'in Öfkesi Şeker ellerini beline koyup Rasul'e öfkeyle bakar. — Baban da ölseydi, horoz değil koyun çalardın! Yetim diye çocuğun başına kakıp duracak mısın? der.
Rasul şaşırır. — Ben onu utandırmadım, diye karşılık verir.
Şeker hemen sözünü keser:— Diyelim ki çaldı. Sahibine kim ödeyecek? Gidip yerine koyacak babası mı var?
— Hırsız! der Rasul. Söyleyeceğim!
— Kime söyleyeceksin? diye bağırır Şeker. Rasul korkuya kapılıp arkasını döner ve koşmaya başlar. Şeker de eline geçirdiği bir şeyi kapıp peşine düşer. — Ciğerini sökerim! diye bağırır arkasından.

Rasul'ün Eve Dönüşü Rasul ağlayarak eve gelir. Büyükannesi Saaragul olanları dinleyince çok öfkelenir. Raimcan ise oğluna bakıp içini çeker. — Artık büyüdün. Bunun için ağlanır mı? Yoksa kavgayı sen mi başlattın?
Rasul başını sallar. — Hayır. Ben sadece babamın onu çağırdığını söyledim. Önce o bana vurdu. Halası da üstüme taş attı. Saaragul'un öfkesi iyice artar. — O kadın çocuğu korkutmuş. Gidip haddini bildireyim. Rasul'ün annesi Şirin de öfkelenir. Raimcan ise ikisini sakinleştirmeye çalışır.
— Bırakın şimdi. Çocuklar kavga eder, sonra barışır. Bunun için Şeker'le kavga etmeye ne gerek var?

Sapan Kökö, Raimcan'ı görünce korkar. Yine de sapanına bir taş koyup evin köşesine geçer. *Oğlu için bana vurursa ben de karşılık veririm*, diye düşünür. Raimcan sakın sakın yanına gelir. — Nasılsın, Kökö? Halan evde mi?
— Hayır. Köyde bir yerde, der Kökö. — Gel, biraz konuşalım, der Raimcan yumuşak bir sesle. — Bana vuracaksın, der Kökö. — Bir dakika bekle, der Raimcan.
Ama sapan çoktan gerilmişti. Kökö taşı bırakır; taş Raimcan'a çarpar. Ardından bir taş daha atar. Raimcan bir an durup şaşkınlıkla ona bakar, sonra gülümser.
— Gel buraya, oğlum. Baban benim arkadaşımdı. Kökö olduğu yerde kalır. *Gerçekten babamı tanıyor muydu?* diye düşünür.

Raimcan'ın Sofrasında Raimcan babacan bir tavırla Kökö'nün yanına gelip başını okşar. Kökö ise ürkmüş bir hayvan gibi geri çekilir. — Bizim eve gel, der Raimcan.

— Şeker beni döver, diye mırıldanır Kökö. — Onu bana bırak, der Raimcan ve onu evine götürür. Ev düzenlidir. Yerde halılar serili, yataklar düzgünce hazırlanmış, yuvarlak sofrada öğle yemeği hazırdır. Kökö sessizce oturur. Önüne sıcak pılav gelir. Önce çekinir, sonra tadına bakar ve kimseye aldırmadan iştahla yemeye başlar. Rasul konuşacak olur, ama Raimcan onu susturur. — Zavallı çocuk, açlıktan ne hâle gelmiş, der Saaragul. Yemekten sonra Kökö'ye sıcak çay ve şeker verirler. Çayını içerken terler. Rasul'ün uzattığı temiz havluyla yüzünü siler. Havlu kısa sürede kapkara olur. — Senin yüzün başın is içinde kalmış! diye güler Rasul.

Anne ve Babasının Hatırası Raimcan gülümseyerek Rasul'e: — Kökö bir yıkansa, pırıl pırıl bir çocuk olur, der. Bu yalnızca bir şakadır. Ama Kökö birden gerilir. Neredeyse havluyu Rasul'e fırlatıp çıkıp gidecektir. Raimcan'ın sıcak ve sakin sesi onu durdurur. O anda annesi aklına gelir. Annesinin ona yemek hazırladığı, sevgiyle seslendiği günleri hatırlar. İçine bir ağırlık çöker. Babam nasıl biriydi acaba? diye düşünür. Yaşasaydı Çoro'nun benimle yetim diye alay etmesine izin vermezdi. Kimse bana böyle sözler söylemeye cesaret edemezdi. Başını öne eğer ve sessizce düşüncelere dalar.

Sessiz Gözyaşları Kökö, Rasul'e bakar. Rasul annesi ve büyükannesiyle yan yana oturmuş, onların arasında huzur içinde durmaktadır. Üstü başı temizdir. Kökö kendi hâline bakar; gömleği yırtık, üzeri başı kir içindedir. İçine ağır bir hüznün çöker. Utançtan boğazı düğümlenir. Birden ağlamak ister. Gözleri dolup taşar. Raimcan bunu fark eder ve Kökö'nün yanağından süzülen yaşları eliyle siler. — Hadi, der yumuşakça. Sen artık büyüdün. Ağlama. Kökö başını öne eğer. Bu evde gördüğü sıcaklık, kendi yalnızlığını daha da derinden hissettirir. Gözyaşları kirli yanaklarından sessizce akmaya devam eder.

Bir Yetim İçin Sıcak Bir Yuva Saaragul Ene, kardeşinden geriye kalan bu çocuğa Şeker'in iyi bakabileceğini düşünür. Kökö'nün içinde biriken üzüntü sonunda taşar; sessiz evin içinde hıçkırığa hıçkırığa ağlar. Evdeki herkes çocuğun hâline üzülür. Raimcan, bir öğretmen olarak onun neye ihtiyacı olduğunu anlar. Şimdi hırsızlıktan söz etmenin zamanı değildir; böyle bir konuşma Kökö'nün acısını daha da artıracaktır. Onun ihtiyacı olan şey sevgi, anlayış ve yol gösterecek bir yaklaşımdır. Rasul temiz bir havlu getirip Kökö'nün saçlarını düzeltir. Raimcan, Kökö'nün babasının savaşa gidip orada öldüğünü anlatınca Saaragul'un gözleri dolar. Kardeşinin ölümünü hatırlayıp ağlar.

Kökö'yü Yanlarına Alma Düşüncesi Raimcan ailesine bakarak sessizce: — Bu çocuğu yanımıza alsak nasıl olur? der.

Saaragul içini çeker. — Yetim büyütme kolay değil.

Raimcan'ın eşi Şirin ise: — Önce çocuğun kendisi ne istiyor, onu dinleyelim, der.

— Rasul! diye seslenir Raimcan. Rasul koşarak gelir.

— Kökö nerede? Yine kavga mı ettiniz?

— Hayır, der Rasul. Sadece başını yıkamasını söyledim. Temizlenirse daha güzel görüneceğini söyledim. Bana küfredip kaçtı.

Raimcan'ın yüzü endişeyle gerilir. — Git, hemen bul onu. Getir buraya.

Yeşil Çimenlerin Üzerinde Kökö yalınayak yürür; ayak altında ezilip toza dönüşmüş otların arasından geçer. Sonra taze, yemyeşil çimenlerin üzerine oturup uzaktan Rasul'lerin evine bakar. İnce bir arı vızıltısı duyar. Yakınlarda bir kovan olmalı diye düşünür. Bir arı dizine konar. Kökö hemen ellerini birleştirip arıyı yakalar.

Günlerdir ilk kez karnı doymuştur. Gözlerine tatlı bir uyku çöker.

Rasul'e vurduğum hâlde anne babası bana hiçbir şey söylemedi. Raimcan babamın gerçek dostuymuş. Bana yemek verdiler, şekerli çay verdiler. — Raimcan iyi bir adam, diye mırıldanır. — Benim annem babam da iyi insanlardı. Tam o sırada Rasul yaklaşmaktadır. Ancak Kökö onu fark etmez.

Karanlıkta Duyulan Konuşma Rasul de Kökö'yü göremez. Doğruca Kökö'nün evine gider ve penceredeki delikten sessizce içeri bakar. Oda karanlıktır. Arkada oturan Çoro'nun üzerine ince bir ışık düşmektedir. Çoro boza içip yüksek sesle konuşurken Şeker de onu dikkatle dinlemektedir. — Orman işletmesinde işe gireceğim, der Çoro. Maaşım olacak. Şeker, sen de benim karım olacaksın. Senin yetimin de çalışacak; gidip yemiş toplayacak. Sonra gülererek devam eder: — Özbekistan'a gideriz, koyun güderiz. Yününü, sütünü, süt ürünlerini satarız. Sen de hanımefendi gibi yaşarsın. Kökö de koyunlara bakar. Kahkahasını

sürdürür. — Şişman koyunları satar, yerlerine zayıflarını alırız. Fazla dürüst olmaya gerek yok. Böylece zengin oluruz. Rasul sessizce oradan uzaklaşır. Kökö hakkında soru sormaya bile cesaret edemez.

Sazlıkta Rasul sazlığa gider. Ortalık ıssızdır, biraz da korkar. Birden taşlardan yapılmış küçük bir ocak görür. İçinde yarı yanmış odunlar vardır. Yakınında tavuk ayakları ve şiş olarak kullanılan çubuklar durmaktadır. Rasul dikkatle yaklaşır. Çubuklardan birini eline alıp horoz etinin üzerinde nasıl pişirildiğini düşünür. Ama Kökö ortalıkta yoktur. Bir süre sonra Kökö'yü sulama kanalının kenarında görür. — Seni arıyordum, der Rasul. Babam seni bulmamı istedi. — Baban neden benim peşimi bırakmıyor? diye sorar Kökö. — Babam seni seviyor, der Rasul. Hadi, eve gidelim. Yemek yiyeceğiz. — Et var mı? diye sorar Kökö. Rasul Kökö'nün yüzüne dikkatle bakar. Yüzü şişmiş, sinek ısırıklarıyla kaplanmış. — Hadi oynayalım, der Kökö. İki çocuk kılıç oyunu oynamaya başlar. Bir süre sonra Raimcan'ın kendilerine doğru geldiğini görürler. Raimcan Kökö'yü yanına alıp eve götürür.

Şeker Kökö'yü Almaya Gelir Üçüncü gün Şeker, Raimcan'ın evine gelir. Üstü başı dağınık, kendisi de yorgun görünmektedir. Kapının önünde durup sertçe sorar:

— O lanet Kökö burada mı? Onun akli fikri yemekle!

Ardından Kökö'ye söylenip durur. Şeker'i gören Rasul korkup kaçar. Raimcan ise onunla sakin ve yumuşak bir şekilde konuşur. Şeker, Kökö'yü almaya geldiğini söyler.

— Kökö burada kalsın, der Raimcan.

— Neden? Kökö'yü kimseye bırakmam, diye çıkışır Şeker.

Raimcan sakinliğini korur. — Sen ona doğru dürüst bakmıyorsun. Evde tutup iş yaptırıyorsun, okula da göndermiyorsun. Bu çocuğun okula gitmesi gerekiyor. Onu doğru yola yönlendirmek lazım. Şeker iyice öfkelenir. — O benim yeğenim! Neden başkasının yanında kalsın? Onu alıp götüreceğim.

Şeker'in Öfkesi Şeker bağırarak eve girmeye çalışır. — Kökö! Seni öldürürüm! Çık dışarı! diye haykırır. Saaragul onun önüne geçip sakin bir sesle: — O da bizim çocuğumuz, der. Tam o sırada Şeker Kökö'yü görür. Karşısındaki çocuk, üç gün önce gördüğü Kökö'ye hiç benzemez. O zaman kirden, bakımsızlıktan perişan hâlde olan çocuk şimdi tertemizdir. Üzerinde beyaz bir gömlek, başında beyaz bir şapka, siyah pantolon ve deri ayakkabılar vardır. Kir ve yara içindeki elleri şimdi tertemizdir; tırnakları da düzgünce kesilmiştir.

Şeker'in Öfkesi Şeker, Kökö'ye öfkeyle bakar.

— Çıkar o üstündekileri! Baban sen böyle giyinesin diye mi öldü? Kökö, Şeker'in yüzüne sanki onu ilk kez görüyormuş gibi bakar. Yüzünde ne korku ne de öfke vardır. Hiçbir şey söylemeden başını çevirir. — Neden susuyorsun? diye bağırır Şeker. Seni ben büyüttüm! Yediğin ekmek, içtiğin tuz sana haram olsun! Benimle gel! Saaragul dayanamaz: — Bu çocuğa neden böyle davranıyorsun? Madem yeğenin, neden ona hiç sahip çıkmadın?

Şeker ile Raimcan Karşı Karşıya Şeker öfkesini bu kez Raimcan'dan çıkarır: — Sen nasıl öğretmensin? Çocuğu burada niye tutuyorsun? Söyle de benimle gelsin! Senin gibi öğretmeni ben kamıştan bile yaparım! Şeker'in ağır sözleri Saaragul'u öfkelendirir. Şeker ise alay ederek: — Kocaların da senin bu huyların yüzünden seni boşadı! der. — Anne, sen karışma, der Raimcan sakin bir şekilde. Sonra Şeker'e dönüp: — Yeter artık. Çocukla konuştum. Ona bakmak istemiyorsan yetimhaneye göndermeliydin. Sen ise çocuğu şımartıp hırsızlığa sürüklüyorsun. Şeker hemen karşı çıkar:

— Sen onun devlet parasına göz dikmişsin! — Benim aklımdan bile geçmedi, diye cevap verir Raimcan. Babası iyi bir insandı. Bu çocuğun da iyi yetişmesi gerekiyor. Devletin verdiği para devlette kalsın. Şeker kendi geçimini kendi sağlasın.

Kökö'nün Karşı Çıkışı Şeker öfkeyle Raimcan'ın üzerine yürür. Bütün bedeni titremektedir. — Öldürün beni! Öldürün! diye bağırır. Kökö kapının yanında çömelmiş, ne yapacağını bilemeden olup biteni izler. Şeker Raimcan'ın üzerine atılır. Raimcan onu sakin ama kararlı bir şekilde engeller. — Git artık evine, der. Sen kadınsın, biz de aynı köydeniz. Böyle kavga etmenin kimseye faydası yok. Git. İstersen istediğin yere şikâyet et. Kökö birden bağırır: — Gitmeyeceğim! Gitmeyeceğim dedim ya! Gitmeyeceğim!

Sonra içindekileri bir çırpıda söyler: — Bana yemek vermiyorsun! Bana tokat atıyorsun, beni dövüyorsun! Beni okula göndermek yerine evde çalıştırıyorsun! Sesi titrer, ama sözünden dönmez:

— Gitmeyeceğim! Aynı sözü tekrar tekrar söyler. Küçük bedeniyle Şeker'in karşısında durur ve bu kez ona boyun eğmez.

Kökö'nün Kararı Çoro evin önünde dikilip öfkeyle seslenir: — Başkasının çocuğunu yanında tutmanın ne gereği var? Bırak gitsin! Raimcan hiç çekinmeden karşılık verir:

— Bu seni ilgilendirmez. Aralarında tartışma çıkar. Raimcan, Çoro'nun tembelliğini ve dürüst olmayan davranışlarını yüzüne vurur. Raimcan'ın sakin ama kararlı tavrı karşısında Çoro ne diyeceğini bilemez. — Sen kimsin de bana böyle konuşuyorsun? diye çıkışır. Tam o sırada köyün aksakalı Taştanbek gelir. Raimcan ona Kökö'nün başından geçenleri anlatır. Taştanbek önce Raimcan'ın çocuğu kendi çıkarı için yanına aldığını düşünür ve oğlunun tarafını tutar. Ancak gerçeği anlayınca fikri değişir. — Yetim çocuğu sınırsız bırakmamak gerekir. Kökö'yü yanınıza almanız çok iyi olmuş. Sağ ol, der. Saadettin Rasul ile Kökö'yü yanına çekip ikisine birden sarılır. — Ömrünüz uzun olsun. Bundan sonra kardeşsiniz, der. Şirin de Kökö'yü yanına çağırır: — Artık sen de benim oğlumsun. Kökö başını Şirin'in göğsüne yaslar. İlk kez kendini güvende hisseder.

KARAKTER ANALİZİ

Kökö

Kökö, babasını savaşta, annesini ise hastalık nedeniyle kaybetmiş bir çocuktur. Halası Şeker'in yanında büyürken ihmal, sert muamele, açlık ve yoksullukla karşı karşıya kalır. Küçük yaşta bütün bu zorluklarla baş etmek zorunda kalmasına rağmen hayata tutunmaya çalışır. Duyarlı, gözlemci ve arkadaşlık kurmaya açık bir çocuktur. Özellikle Rasul'le olan arkadaşlığı, yaşadığı sıkıntılar arasında ona mutluluk veren nadir şeylerden biridir. Şeker'in kötü muamelesine karşı çıkması, onun kendisini savunabildiğini ve haksızlığa boyun eğmediğini gösterir. Kökö'nün yaşadıkları, ailesine duyduğu özlemi, sevgi ve ilgi ihtiyacını ve kendisine saygı gösterilmesini istemesini ortaya koyar.

Güçlü ve Dirençli Kökö, yaşadığı bütün sıkıntılara rağmen dayanıklı bir çocuktur. Babasını savaşta, annesini hastalık nedeniyle kaybetmesine rağmen yaşamını sürdürmeye çalışır. Halasının ihmali, açlık ve dayatma karşısında tamamen yıkılmaz; arkadaşlık kurmaya ve kendisine küçük mutluluklar bulmaya devam eder. Yaşadığı zorluklara dayanması, yaşına göre güçlü olduğunu gösterir.

Başkalarının onunla alay etmesine de her zaman sessiz kalmaz. Çoro onu eğlenmek için sıkıştırdığında karşı çıkar ve eline geçen lastik ayakkabıyla ona vurur. Şeker onu Raimcan'ın evinden götürmek istediğinde de açıkça karşı çıkar ve onunla gitmeyeceğini söyler. Kendisini küçük düşüren ve kötü davranan insanlara karşı durması, Kökö'nün kendine olan saygısını korumaya çalıştığını gösterir.

Duyarlı Kökö, çevresindeki insanların davranışlarını ve kendisine karşı tutumlarını kolayca fark eden hassas bir çocuktur. Kendisiyle alay edildiğinde veya kötü muamele gördüğünde bundan derinden etkilenir. Buna karşılık kendisine gösterilen ilgiyi ve sevgiyi de hemen fark eder. Rasul'ün arkadaşlığı, Raimcan'ın ilgisi ve Şirin'in şefkati Kökö için önemlidir. Raimcan'ın evinde gördüğü sıcaklık, ona güven verirken aynı zamanda annesini ve babasını hatırlamasına neden olur.

Görgü ve Eğitimden Yoksun Kökö düzenli bir eğitim ve aile terbiyesi görmediği için toplum içindeki davranış kurallarını yeterince öğrenememiştir. Özellikle Kırgız toplumunda büyüklere karşı kullanılan saygılı hitap biçimlerine ve uygun konuşma tarzına yabancıdır. Bu nedenle bazı davranışları kaba veya saygısız görünebilir. Ancak bunun nedeni kötü niyetli olması değil, yıllarca ihmal edilmesi ve kendisine doğruyu gösterecek bir yetişkinin bulunmamasıdır. Kökö'nün davranışları, bir çocuğun eğitimden ve ilgiden uzak büyümesinin onun davranışlarını nasıl etkilediğini gösterir. Raimcan ve ailesinin yanında gördüğü ilgi ve sabır ise onun zamanla daha düzgün davranışlar öğrenmesine yardımcı olur.

Yaramaz ve Asi Kökö zaman zaman söz dinlemeyen, kurallara karşı çıkan ve yaramazlık yapan bir çocuktur. Sazlıkta kolhozun horozunu yakalayıp pişirmesi ve öfkelenildiğinde arkadaşlarıyla kavga etmesi bunun örnekleridir. Ancak bu davranışlarının temelinde kötülük değil, içinde bulunduğu koşullar vardır. Açlık, sevgisizlik, sürekli azarlanması ve kendisine yol gösterecek birinin bulunmaması onun davranışlarını etkiler.

Kökö'nün asi davranışları, aynı zamanda kendisini savunma biçimidir. Sürekli baskı altında olduğu için karşı çıkmak, onun kendi iradesini ortaya koymasının bir yoludur. Bu nedenle yaramazlığı, yaşadığı ihmal ve baskıya verdiği tepkilerden biri olarak görülmelidir.

İyiliksever Kökö bütün yaşadıklarına rağmen iyilik duygusunu kaybetmez. Rasul'le arkadaşlık kurar, onunla oyun oynar ve birlikte geçirdikleri zamanlardan mutluluk duyar. Kendisine gösterilen ilgiye sevgi ve güvenle karşılık verir. Raimcan'ın ailesinin yanında gördüğü şefkat, Kökö'nün aslında sevgiye ve yakınlığa ne kadar ihtiyaç duyduğunu gösterir.

Kökö'nün iyiliksever yönü, yaşadığı kötü koşulların onun insani duygularını yok etmediğini gösterir. Sevgi ve ilgi gördüğünde bunlara karşılık verebilir, insanlara güvenebilir ve onlarla yakınlık kurabilir. Bu nedenle Kökö'nün davranışlarında, iyi bir aile ortamı ve doğru bir eğitim gördüğünde değişebilecek bir çocuk olduğu açıkça görülür.

Paraleller: Kökö ve *Oliver Twist*

Kökö ile Charles Dickens'ın *Oliver Twist* romanındaki Oliver, farklı tarihsel ve toplumsal koşullarda yaşayan, ancak çocuklukta aileden yoksunluk ve yoksullukla karşı karşıya kalan iki karakterdir. Oliver daha doğduğu sırada annesini kaybeder ve yetimhanede büyür. Kökö ise babasını savaşta, annesini hastalık nedeniyle kaybeder ve halası Şeker'in yanında kalır. Her iki çocuk da kendilerine güvenli bir aile ortamı sağlayacak yetişkinlerden mahrumdur. Ancak Kökö'nün durumu daha farklıdır: Şeker onun akrabası olmasına rağmen çocuğa sahip çıkmaz; onu aç bırakır, döver ve okula göndermek yerine ev işlerinde çalıştırır.

İki karakterin yaşadığı açlık ve yoksulluk, çocukların temel ihtiyaçlarının bile karşılanmadığını gösterir. Oliver'in yetimhanede yiyecek için mücadele etmesi ile Kökö'nün açlık nedeniyle Raimcan'ın evindeki yemeğe büyük bir iştahla sarılması benzer bir çaresizliği ortaya koyar. Bununla birlikte Kökö, Oliver'dan daha hareketli ve asi bir karakterdir. Oliver çoğunlukla sakinliğini ve masumiyetini korurken Kökö öfkesini açıkça gösterir. Çoro'ya karşı koyması, Rasul'le kavga etmesi ve Şeker'in onu geri götürmesine direnmesi, onun kendisini savunmaya çalıştığını gösterir.

İki karakter arasındaki bir başka fark, çevreleriyle ilişkileridir. Oliver suç dünyasına istemeden çekilirken Kökö'nün yaramazlıkları daha çok açlık, ihmal ve eğitimsizlikten kaynaklanır. Her ikisi de sonunda kendilerine değer veren insanların desteğini görür. Ancak Oliver'in hikâyesinde aile geçmişinin ortaya çıkması önemliken Kökö'nün hikâyesinde asıl değişim, Raimcan'ın ailesi tarafından kabul edilmesiyle gerçekleşir. Böylece Kökö, Oliver gibi korunmaya muhtaç bir çocuk olmakla birlikte, direnci, öfkesi ve kendine saygısını koruma çabasıyla ondan ayrılır.

Paraleller: Kökö ve *Vanka*

Kökö ile Anton Çehov'un *Vanka* öyküsündeki Vanka, çocukluklarını ailelerinden uzakta ve ağır koşullar altında geçiren iki karakterdir. Vanka, Moskova'da bir ayakkabıcının yanında çırak olarak çalışır ve ustası ile ailesinden kötü muamele görür. Kökö ise babasını savaşta, annesini hastalık nedeniyle kaybettikten sonra halası Şeker'in yanına verilir. Şeker onu koruması gereken bir akraba olmasına rağmen aç bırakır, döver, azarlar ve okula göndermeyerek çalıştırır. Böylece iki çocuk da kendilerine bakması gereken yetişkinlerin ihmaliyle karşı karşıya kalır.

Her iki karakterin en belirgin ortak noktalarından biri sevgi ve aile özlemidir. Vanka, yaşadığı sıkıntılardan kurtulmak için dedesine mektup yazar ve onun yanına dönmeyi umut eder. Kökö ise Raimcan'ın evinde gördüğü sıcaklık ve ilgiden derinden etkilenir. Kendisine yemek verilmesi, temizlenmesi ve Şirin tarafından sevgiyle karşılanması, onun aile sıcaklığına ne kadar ihtiyaç duyduğunu ortaya koyar.

Buna rağmen Kökö ile Vanka'nın tepkileri birbirinden oldukça farklıdır. Vanka yaşadığı acılar karşısında daha çaresiz ve içine kapanık bir çocuktur. Kurtuluş umudunu dedesine bağlar ve yardım ister. Kökö ise yaşadığı baskıya karşı doğrudan mücadele eder. Çoro'ya karşı çıkar, kavga eder ve Şeker onu geri götürmek istediğinde gitmeyi reddeder. Vanka'nın tepkisi daha çok özlem, korku ve yardım beklentisi üzerinden gelişirken Kökö'nün tepkilerinde öfke, direnme ve kendini savunma öne çıkar. Bu nedenle iki karakter benzer bir çocukluk mağduriyetini paylaşırsa da Kökö, Vanka'ya göre daha asi ve iradesini açıkça ortaya koyan bir karakterdir.

Şeker

Şeker, Kökö'nün halası ve hikâyede çocuğun yaşadığı sıkıntıların temel nedenlerinden biri olan karakterdir. Kökö'nün bakımını üstlenmesine rağmen ona sevgi ve şefkat göstermek yerine ağır işler yaptırır, aç bırakır, döver ve sürekli azarlar. Kökö'yü okula göndermeyi de düşünmez; onun ev işlerine yardım etmesini yeterli görür. Şeker'in davranışları, yalnızca Kökö'ye karşı sertliğini değil, çocuğun geleceğine kayıtsızlığını da ortaya koyar. Kökö Raimcan'ın ailesinde ilgi ve bakım gördüğünde Şeker'in tutumu daha açık biçimde ortaya çıkar. Onu geri almak istemesi, çocuğun iyiliğinden çok üzerindeki otoritesini koruma isteğini gösterir.

Sert ve Acımasız Şeker'in en belirgin özelliği Kökö'ye karşı son derece sert davranmasıdır. Kökö en küçük bir hata yaptığında onu azarlar, döver ve aşağılayıcı sözler söyler. Boza hazırlarken bile çocuğun yaptığı işi beğenmez ve onu beceriksizlikle suçlar. Kökö'nün aç olduğunu bilmesine rağmen onu yeterince beslemez. Üzerindeki kir, yaralar ve bakımsızlık da Şeker'in çocuğun sağlığıyla ilgilenmediğini gösterir. Kökö'nün korkarak her hareketini Şeker'in tepkisine göre ayarlaması, bu sertliğin çocuk üzerindeki etkisini açıkça ortaya koyar. Şeker'in davranışlarında merhametten çok öfke ve tahammülsüzlük hâkimdir.

Çıkarıcı Şeker'in Kökö'ye sahip çıkması, yalnızca akrabalık sorumluluğuyla açıklanamaz. Raimcan çocuğu yanına alıp okutmak ve iyi bir ortamda yetiştirmek istediğinde Şeker buna şiddetle karşı çıkar. Kökö'nün kendisiyle kalmasını ister, fakat çocuğun ihtiyaçlarını karşılamaz. Raimcan'ın Kökö için devlet tarafından verilen parayı istediğini söylemesi de onun olaylara kuşkucu ve çıkarıcı bir gözle baktığını gösterir. Üstelik Çoro ile evlenme ve onunla birlikte yaşama ihtimali üzerinden Kökö'nün geleceğini de kendi hayatına göre düşünür. Kökö'yü korumaktan çok onun üzerindeki hakkını ve kontrolünü kaybetmek istemez.

Otoriter ve Baskıcı Şeker, Kökö'nün hayatının her alanını kontrol etmeye çalışır. Çocuğun okula gitmesine izin vermez; evde çalışmasını ve kendisine verilen işleri yapmasını ister. Kökö'nün kimlerle konuştuğunu ve ne yaptığını da kontrol altında tutar. Çocuk itiraz ettiğinde konuşarak ikna etmek yerine bağırır, tehdit eder ve fiziksel şiddete başvurur. Raimcan'ın evinde kalmak istemediğini söylemesi üzerine Kökö'yü zorla geri götürmeye çalışması bunun en açık örneğidir. Ancak Kökö'nün sonunda "Gitmeyeceğim" diyerek karşı çıkması, Şeker'in kurduğu baskının artık çocuğun iradesini tamamen kontrol edemediğini gösterir.

Kıskanç ve Sahiplenici Şeker, Kökö'nün Raimcan'ın ailesinde gördüğü ilgi karşısında memnun olmak yerine öfkelenir. Üç gün içinde çocuğun temizlenmiş, güzel giydirilmiş ve sağlıklı bir görünüme kavuşması, Şeker'in Kökö'ye nasıl baktığını açıkça ortaya çıkarır. Kökö'nün üzerindeki temiz kıyafetleri çıkarmasını istemesi de onun bu değişimi kabullenemediğini gösterir. Çocuğun kendisinden uzaklaşmasını yalnızca bir kayıp olarak görür. Raimcan ve ailesinin Kökö'ye gösterdiği sevgi, Şeker'in kendi eksiklikleriyle yüzleşmesine neden olur. Ancak bunu kabul etmek yerine çocuğa ve onu koruyan insanlara karşı daha da sertleşir.

Tehditkâr ve Kavgacı Şeker, anlaşmazlıkları sakın biçimde çözmek yerine çoğu zaman tehdit ve hakaret yoluna başvurur. Rasul'e bağırarak onu korkutur ve peşinden koşar. Raimcan'ın evine geldiğinde de Kökö'yü geri almak için bağırıp çağırır ve içeri girmeye çalışır. Saaragul Kökö'yü savunduğunda onunla da sert biçimde tartışır. Raimcan'ın sakın tavrına rağmen geri adım atmaz. Bu davranışlar, Şeker'in otoritesini korumak için çevresindeki insanları korkutmaya çalıştığını gösterir. Özellikle Kökö'nün önünde yaşanan bu çatışmalar, çocuğun içinde bulunduğu ortamın ne kadar gergin olduğunu da ortaya koyar.

Raimcan

Şefkatli Raimcan, Kökö'nün yaşadığı sıkıntıları fark ettiğinde ona acıyarak değil, anlayışla yaklaşır. Kökö kendisine sapanla taş attığında bile öfkelenmez. Evine götürdüğünde çocuğun aç olduğunu hemen fark eder ve yemek yerken onu rahatsız etmemeleri gerektiğini söyler. Kökö ağladığında da onu azarlamak yerine teselli eder. Bu davranışları, Raimcan'ın çocuğun kaba veya asi davranışlarının arkasında açlık, yalnızlık ve sevgisizlik olduğunu gördüğünü gösterir.

Anlayışlı Raimcan, Kökö'nün davranışlarını yalnızca dışarıdan görünen hâliyle değerlendirmez. Çocuğun neden korktuğunu, neden insanlara karşı temkinli davrandığını anlamaya çalışır. Kökö'nün kendisine taş atmasına rağmen ona karşı sertleşmemesi bunun açık bir örneğidir. Onun için önemli olan Kökö'yü cezalandırmak değil, çocuğun içinde bulunduğu durumu anlamaktır. Bu nedenle Kökö, Raimcan'ın yanında kendisini savunmak zorunda olmadığını yavaş yavaş hissetmeye başlar.

Sorumlu Raimcan, Kökö'nün durumunu gördükten sonra sorumluluğu başkasına bırakmaz. Çocuğun Şeker'in yanında ihmal edildiğini fark edince onu kendi evine almayı ve yetiştirmeyi düşünür. Şeker'in karşı çıkmasına rağmen Kökö'nün eğitim görmesi ve iyi bir ortamda büyümesi gerektiğini savunur. Kökö'yü yalnızca geçici olarak korumakla yetinmez; onun geleceğini düşünür. Bu nedenle Raimcan'ın sorumluluk anlayışı, bir öğretmenin görevlerinin ötesine geçer.

Eğitimci Raimcan için Kökö'nün geleceğinde eğitimin önemli bir yeri vardır. Şeker çocuğun ev işlerinde çalışmasını yeterli görürken Raimcan onun okula gitmesi gerektiğini savunur. Kökö'nün yalnızca karnının doyurulmasının yeterli olmadığını, doğru yönlendirilmesi gerektiğini düşünür. Bu yaklaşımı, onun öğretmen kimliğini karakterinin önemli bir parçası hâline getirir. Kökö'ye yardım ederken amacı yalnızca onu mevcut sıkıntısından kurtarmak değil, geleceği için daha iyi bir yol açmaktır.

Sakin Raimcan, Şeker'in bağırmasına, hakaret etmesine ve üzerine yürümesine rağmen sakinliğini korur. Ona aynı şekilde karşılık vermez ve tartışmayı büyütmemeye çalışır. Şeker'i durdururken bile köy içinde kavga etmenin doğru olmadığını söyler. Kökö'nün kendisine taş atması karşısında da öfkesini kontrol eder. Bu sakinlik, onun zor durumlarda duygularıyla hareket etmek yerine düşünerek davranabildiğini gösterir.

Kararlı Raimcan sakin olmasına rağmen pasif değildir. Kökö'nün Şeker'in yanında kalmasının doğru olmadığını düşündüğünde kararından vazgeçmez. Şeker'in "O benim yeğenim" diyerek çocuğu geri almak istemesine karşı Kökö'nün okuldan uzak tutulduğunu ve ihmal edildiğini açıkça söyler. Kökö'nün devlet yardımından yararlanmak için değil, iyi yetişmesi için yanına alınması gerektiğini de belirtir. Böylece Raimcan, sakinliğini korurken Kökö'nün geleceği konusunda kararlı davranır.

Adil Raimcan, Kökö'nün yaptığı hataları görmezden gelmez; ancak onları çocuğun bütün kişiliği olarak değerlendirmez. Horozu çalması ve Rasul'le kavga etmesi gibi davranışların arkasında Kökö'nün yaşadığı ihmalin bulunduğunu fark eder. Şeker'le tartışırken de asıl meselenin kimin haklı olduğu değil, Kökö'nün nasıl yetiştirileceği olduğunu düşünür. Bu yaklaşımı, onun Kökö'ye yalnızca acıyan değil, çocuğa adil davranmaya çalışan bir yetişkin olduğunu gösterir.

TEMALAR

Aile:

Yetimlik ve Aile Özlemi

Eserde yetimlik, yalnızca anne ve babanın kaybı olarak değil, çocuğun sevgi, güven ve korunmadan yoksun kalması olarak ele alınır. Kökö babasını savaşta, annesini ise hastalık nedeniyle kaybeder. Annesinin ölümüne kadar bakım ve sevgi gören Kökö, daha sonra halası Şeker'in yanında yaşamaya başlar. Ancak Şeker'in yanında bulunmasına rağmen kendisini güvende hissedemez. Şeker onu aç bırakır, döver, azarlar ve ev işlerinde çalıştırır. Böylece Kökö'nün yaşadığı yalnızlık, yalnızca ailesini kaybetmesinden değil, bakımını üstlenen kişinin ona şefkat göstermemesinden de kaynaklanır.

Eser, aile kavramını yalnızca kan bağıyla sınırlamaz. Şeker Kökö'nün halası olmasına rağmen ona gerçek bir aile ortamı sağlayamaz. Buna karşılık Raimcan, Saaragul ve Şirin Kökö'yü kendi ailelerinin bir parçası olarak kabul eder. Bu karşıtlık, bir çocuğun yetişmesi için akrabalık bağının tek başına yeterli olmadığını gösterir. Sevgi, ilgi ve güven, aile bağını anlamlı hâle getiren temel unsurlardır.

Kökö'nün Raimcan'ın evinde gördüğü sıcaklık, onun aile özlemini daha belirgin hâle getirir. Özellikle annesini hatırlaması ve Şirin'in onu kendi oğlu olarak kabul etmesi, çocuğun uzun süredir ihtiyaç duyduğu aidiyet duygusunu ortaya çıkarır. Böylece eser, yetimliği yalnızca bir kayıp olarak değil, yeniden bir aileye ait olma arayışı olarak da ele alır.

Örnek Sahne: Raimcan'ın evinde Kökö'ye sıcak pilav verildiğinde çocuk önce çekinir, ardından büyük bir iştahla yemeye başlar. Aile üyeleri onun açlığını fark eder ve çocuğu rahatsız etmez. Daha sonra Kökö temizlenir, saçları düzeltilir ve kendisine temiz kıyafetler verilir. Bu sırada annesini hatırlar ve duygulanır. Raimcan'ın ailesinin yanında gördüğü ilgi, Şeker'in evinde yaşadığı yalnızlıkla belirgin bir karşıtlık oluşturur. Sonunda Şirin'in Kökö'ye kendi oğlu gibi yaklaşması, çocuğun yalnızca bakım değil, aile içinde kabul edilme ve sevildiğini hissetme ihtiyacının da karşılandığını gösterir.

Çocuk İhmali ve Kötü Muamele

Eserde çocuk ihmali ve kötü muamele, Kökö'nün yaşadığı hayat üzerinden ele alınır. Kökö, babasını savaşta, annesini ise hastalık nedeniyle kaybettikten sonra halası Şeker'in yanında kalır. Ancak Şeker, bakımını üstlendiği çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılamak yerine onu ağır koşullar altında yaşamaya zorlar. Kökö'nün aç kalması, kirli ve bakımsız olması, üzerindeki yaralar ve okula gönderilmemesi, ihmali açıkça gösterir. Şeker'in davranışları yalnızca çocuğun fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmamasıyla sınırlı değildir; sürekli azarlaması, aşağılaması ve tehdit etmesi Kökö'nün duygusal olarak da zarar görmesine neden olur.

Kökö, Şeker'in yanında sürekli tetikte yaşar. Yaptığı her işte onun ne söyleyeceğinden korkar ve en küçük hatanın bile cezalandırılabilirliğini bilir. Bu durum, çocuğun kendisini özgürce ifade etmesini engeller. Ancak Kökö tamamen boyun eğmez. Çoro'nun ve Şeker'in kendisine yönelik davranışlarına zaman zaman karşı çıkar, Rasul'le kavga eder ve sonunda Şeker'in yanına dönmeyi reddeder. Onun öfkesi ve yaramazlığı, yalnızca kötü karakterinin bir göstergesi değildir; uzun süreli ihmal ve baskının ortaya çıkardığı tepkiler olarak da değerlendirilebilir.

Eserde ihmal, eğitim hakkının engellenmesiyle de ilişkilidir. Şeker, Kökö'nün okula gitmesini gereksiz görür ve onu ev işlerine yönlendirir. Raimcan ise bunun karşısında çocuğun eğitim görmesi gerektiğini savunur. Böylece iki farklı yetiştirme anlayışı karşı karşıya gelir. Şeker için Kökö'nün çalışması öncelikliken Raimcan için onun eğitimi ve geleceği önemlidir.

Eser ayrıca bir çocuğun korunmasının yalnızca barınma ve yiyecek sağlamak anlamına gelmediğini gösterir. Çocuğun sevgi, güven, eğitim ve saygıya da ihtiyacı vardır. Kökö'nün Raimcan'ın ailesinde gördüğü ilgi, ihmalin çocuk üzerindeki etkisini daha açık biçimde ortaya çıkarır. Bu nedenle eser, çocuğun fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasını temel bir insani sorumluluk olarak ele alır.

Örnek Sahne: Kökö'nün Şeker'in yanında boza hazırladığı sahne, çocuk ihmali ve kötü muameleyi açık biçimde gösterir. Çocuk aç, kirli ve yaralı hâlde ev işlerini yapmaya çalışırken Şeker onu sürekli azarlar. Kökö'nün elleri kir ve yaralar içindedir; buna rağmen Şeker onun durumuyla ilgilenmez. Daha sonra Kökö'ye boza içmesi için baskı yapılır ve çocuk istemediğini söylediğinde yine tehdit edilir. Bu sahne, Kökö'nün yalnızca fiziksel olarak değil, korku, açlık ve aşağılanma içinde yaşadığını gösterir.

Eğitim: Çocuğun Geleceği

Eserde eğitim, Kökö'nün hayatını değiştirebilecek temel unsurlardan biri olarak öne çıkar. Babasını savaşta, annesini hastalık nedeniyle kaybeden Kökö, halası Şeker'in yanında büyür. Ancak Şeker onun okula gitmesini istemez ve çocuğu ev işlerine yönlendirir. Kökö'nün günleri su taşımak, boza hazırlamak ve çeşitli ev işlerini yapmakla geçer. Böylece çocuk, yalnızca eğitimden değil, çocukluğunu yaşama ve yaşlılarıyla birlikte büyüme fırsatından da uzak kalır.

Şeker'in Kökö'ye bakışı ile Raimcan'ın yaklaşımı arasındaki karşıtlık, eğitim temasını belirginleştirir. Şeker için çocuğun çalışması yeterlidir; Raimcan ise onun geleceğini düşünür. Kökö'nün okula gitmesini, bilgi edinmesini ve toplum içinde kendi yerini bulmasını ister. Bu nedenle Kökö'yü yanına alma isteği yalnızca onu kötü koşullardan kurtarmak anlamına gelmez. Raimcan, çocuğun hayatının bundan sonra nasıl şekilleneceğini de düşünmektedir.

Kökö'nün davranışları da eğitim ve rehberlik eksikliğinin sonuçlarını gösterir. Çocuk, yetişkinlerin yanında nasıl davranacağını çoğu zaman bilmez; öfkelenildiğinde kavga eder, başkalarının malını izinsiz alır ve kendisini savunmak için şiddete başvurur. Ancak bu davranışlar yalnızca "yaramazlık" olarak görülmez. Kökö, kendisine doğru davranışları sabırla öğretecek ve hatalarını düzeltmesine yardımcı olacak düzenli bir eğitimden yoksundur. Raimcan'ın tutumu bu noktada önem kazanır; o, çocuğu yalnızca cezalandırmak yerine eğitmenin ve yönlendirmenin gerekli olduğunu düşünür.

Eser böylece eğitimi, çocuğun bugünkü davranışlarını düzeltmenin yanı sıra geleceğini kurmasına yardımcı olan bir süreç olarak ele alır. Kökö'nün Şeker'in evinden Raimcan'ın ailesine geçişi de bu değişimin başlangıcını oluşturur.

Örnek Sahne: Raimcan'ın Şeker'le Kökö'nün eğitimi konusunda tartışması, temanın en belirgin örneğidir. Raimcan, Kökö'nün evde çalıştırılmasını doğru bulmaz ve onun okula gitmesi gerektiğini söyler. Şeker ise çocuğun ev işlerine yardım etmesini yeterli görür ve onu geri almak ister. Raimcan'ın sözleri, Kökö'nün yalnızca bugünkü ihtiyaçlarını değil, geleceğini de düşündüğünü gösterir. Bu sahnede evde çalıştırılmak ile eğitim almak arasındaki karşıtlık ortaya çıkar. Kökö'nün Şeker'in yanında eğitimden uzak tutulması ile Raimcan'ın ona yeni bir gelecek sunma çabası, eğitimin çocuğun hayatındaki önemini açıkça gösterir.

Aidiyet

Kökö'nün ailesini kaybetmesinden sonra yaşadığı en büyük eksikliklerden biri, kendisini ait hissedebileceği güvenli bir ortamın ortadan kalkmasıdır. Babasını savaşta, annesini hastalık nedeniyle kaybeden Kökö, halası Şeker'in yanında kalır. Ancak aynı evde yaşamak, onun kendisini bir ailenin parçası hissetmesini sağlamaz. Şeker'in sert ve ilgisiz davranışları nedeniyle Kökö evinde bile kendisini yalnız hisseder. Bu nedenle eserde aile, yalnızca kan bağıyla açıklanan bir kavram olarak ele alınmaz. Bir çocuğun aile içinde kendisini güvende hissetmesi için sevgi, ilgi, kabul ve sorumluluk da gereklidir.

Raimcan'ın ailesi bu açıdan Şeker'in evinin karşısında yer alır. Raimcan, Kökö'nün yaşadığı koşulları gördüğünde ona yalnızca yardım etmekle yetinmez; çocuğu kendi ailesinin yanına almak ister. Saaragul'un Kökö'ye şefkatle yaklaşması, Rasul'ün onunla arkadaşlık kurması ve Şirin'in çocuğu kendi oğlu gibi kabul etmesi, Kökö'nün hayatında yeni ilişkilerin oluşmasını sağlar. Özellikle Rasul'le kurduğu arkadaşlık, Kökö'nün kendisini yalnız hissetmemesinde önemli bir rol oynar.

Kökö'nün Raimcan'ın evinde gördüğü sıcaklık, geçmişte annesiyle yaşadığı günleri hatırlamasına neden olur. Kendisine sıcak yemek verilmesi, temizlenmesi, temiz kıyafetler giydirilmesi ve ağladığında teselli edilmesi, onun için sıradan bakım davranışlarından daha fazlasıdır. Kökö bu ortamda uzun zamandır eksikliğini hissettiği ilgiyi ve güveni bulur. Şirin'in onu kendi oğlu olarak kabul etmesi ise aidiyet duygusunu daha da güçlendirir.

Eser böylece ailenin yalnızca doğuştan gelen bağlarla değil, insanların birbirine gösterdiği sevgi ve sorumlulukla da kurulabileceğini ortaya koyar. Kökö'nün Raimcan'ın ailesine katılması, kaybettiği ailesini tamamen geri getirmese de ona yeni bir aidiyet alanı açar. Bu değişim, çocuğun yalnızlıktan güven duygusuna doğru ilerlemesini ve geleceğe daha umutlu bakabilmesini mümkün kılar.

Örnek Sahne: Kökö'nün Raimcan'ın evinde ilk kez yemek yediği sahne, aile ve aidiyet temasını en açık biçimde gösterir. Çocuk önce çekinse de sıcak pilavı büyük bir iştahla yemeye başlar. Saaragul onun aç olduğunu fark eder ve rahat bırakılmasını ister. Daha sonra Kökö temizlenir, saçları düzeltilir ve temiz kıyafetler giydirilir. Bu ilgi karşısında annesini hatırlar ve ağlar. Raimcan onu teselli ederken Şirin de çocuğa yakınlık gösterir. Sonunda Şirin'in Kökö'yü kendi oğlu olarak kabul etmesi, çocuğun ilk kez kendisini güvenli bir aile ortamının parçası olarak hissetmesini sağlar.

Toplum: Çocuğu Koruma

Eserde Kökö'nün yaşadığı sorunlar yalnızca aile içindeki bir mesele olarak ele alınmaz. Kırgız toplumunun geleneksel yapısında yetim çocukların korunması ve yetiştirilmesi, çoğu zaman uruu (soy) ve geniş aile içinde gerçekleşirdi. Çocuk, anne ve babasını kaybettiğinde toplumdan koparılmaz; yakınları ve aynı soya mensup kişiler onun bakımını üstlenirdi. Bu nedenle Kökö'nün halası Şeker'in yanında kalması, yalnızca kişisel bir tercih değildir. Babasının kız kardeşi olarak Şeker, geleneksel anlayışa göre Kökö'nün bakımını üstlenebilecek en yakın akrabalarından biridir.

Ancak eser, akrabalık sorumluluğu ile bu sorumluluğun gerçekten yerine getirilmesi arasındaki farkı ortaya koyar. Şeker Kökö'yü yanında tutar, fakat ona gereken bakımı sağlamaz. Çocuğu aç bırakır, döver, ağır ev işlerinde çalıştırır ve eğitimden uzak tutar. Böylece Kökö'nün yalnızca maddi ihtiyaçları değil, güvenlik, eğitim ve sevgi ihtiyacı da ihmal edilir. Şeker'in "çocuk benim yeğenimdir" anlayışı, onun gerçekten iyi bir koruyucu olduğu anlamına gelmez.

Bu noktada Raimcan'ın müdahalesi önem kazanır. Raimcan, Kökö'nün akrabası olmadığı hâlde onun durumuna kayıtsız kalmaz. Çocuğun okula gitmesi, iyi koşullarda yetişmesi ve geleceğinin güvence altına alınması gerektiğini savunur. Saaragul ve Şirin de Kökö'yü kendi ailelerinin bir parçası olarak kabul eder. Böylece geleneksel akrabalık sorumluluğu ile daha geniş bir insani ve toplumsal sorumluluk anlayışı karşı karşıya gelir.

Eser, Kırgız toplumunda yetim çocuğun yalnız bırakılmaması gerektiği yönündeki geleneksel anlayışı tamamen reddetmez. Asıl eleştiri, bu görevi üstlenen kişinin sorumluluğunu gerektiği gibi yerine getirmemesine yöneliktir. Kökö'nün sonunda Raimcan'ın ailesinde güvenli bir ortam bulması, bir çocuğu korumanın yalnızca onu sahiplenmekle değil, ona sevgi, eğitim, güvenlik ve insanca yaşam koşulları sağlama ile mümkün olduğunu gösterir.

Örnek Sahne: Şeker'in Kökö'yü Raimcan'ın evinden geri almak için gelmesi, geleneksel aile sorumluluğu ile gerçek bakım arasındaki farkı açıkça ortaya koyar. Şeker, Kökö'nün kendi yeğeni olduğunu ve onu bırakmayacağını söyler. Ancak Raimcan, çocuğun yanında kaldığı süre boyunca okula gönderilmediğini, çalıştırıldığını ve kötü muamele gördüğünü hatırlatır. Şeker'in akrabalık hakkına dayanması, onun görevini iyi yaptığı anlamına gelmez. Buna karşılık Raimcan, akraba olmamasına rağmen Kökö'nün geleceğini düşünür ve onu korumayı üstlenir. Bu sahne, geleneksel olarak yetimin bakımını üstlenen akrabasının sorumluluğunu yerine getirmesinin önemini vurgular.

Çocukluk: Masumiyet

Eserde çocukluk ve masumiyet, Kökö'nün ağır yaşam koşullarına rağmen çocukça yönlerini koruması üzerinden işlenir. Kökö küçük yaşta anne ve babasını kaybeder ve ardından halası Şeker'in yanında zor bir hayat sürmeye başlar. Günlerinin büyük bölümünü ev işlerinde geçirir, sık sık azar ve şiddet görür. Buna rağmen oyun oynamaktan, arkadaşlarıyla vakit geçirmekten ve küçük şeylerden eğlenmekten vazgeçmez. Bu durum, onun içinde hâlâ doğal bir çocukluk duygusunun bulunduğunu gösterir.

Rasul'le arkadaşlığı, Kökö'nün bu yönünü özellikle ortaya çıkarır. İki çocuk birlikte dolaşır, oyunlar kurar ve birbirlerine şakalar yapar. "Bacaklı balık" oyunu, Kökö'nün hayal gücünü ve çocukça merakını gösteren güzel bir örnektir. Bir mısır tanesini ipe bağlayarak horozu peşinden sürüklemesi, yaşadığı sıkıntılara rağmen eğlenmenin bir yolunu bulduğunu gösterir. Bu sahnelerde Kökö, kendisine yüklenen ağır sorumluluklardan uzaklaşarak yaşatları gibi davranır.

Bununla birlikte Kökö'nün çocukluğu sürekli olarak yetişkinlerin dünyasının sorunları tarafından gölgelenir. Açlık, dayak, yalnızlık ve korku onun yaşından erken olgunlaşmasına neden olur. Kavgacı ve asi davranışlarının bir kısmı da bu ortamın sonucudur. Ancak bu davranışlar onun tamamen kötüleştiği anlamına gelmez. Kökö hâlâ arkadaşlık kurabilen, sevgiye karşılık verebilen ve küçük şeylerden mutluluk duyabilen bir çocuktur.

Raimcan'ın evinde geçirdiği zaman, Kökö'nün çocukluğunu yeniden yaşayabildiği bir ortam oluşturur. Karnının doyurulması, temizlenmesi, güzel kıyafetler giymesi ve aile içinde kabul edilmesi onun üzerindeki baskıyı azaltır. Eser böylece çocukluk ve masumiyetin korunmasında güvenli bir çevrenin, arkadaşlığın ve yetişkinlerin şefkatli yaklaşımının önemini gösterir.

Örnek Sahne: Kökö ile Rasul'ün "bacaklı balık" oyunu, çocukluk ve masumiyet temasını açıkça gösterir. Kökö bir ipe mısır tanesi bağlayarak horozu peşinden sürükler ve bunu balık yakalama oyunu gibi anlatır. Rasul önce inanmaz, ancak horoz ipin peşinden koşunca iki çocuk birlikte güler. Kökö'nün yaşadığı açlık, yalnızlık ve kötü muamele düşünüldüğünde bu oyun onun çocukluğunu koruduğu anlardan biridir. Şeker'in yanında sürekli korku ve sorumluluk içinde yaşayan Kökö, Rasul'le birlikteyken kısa süreliğine bütün bu sıkıntılardan uzaklaşır ve yalnızca oyun oynayan bir çocuk olur.

İnsan Onuru: Direniş

Kökö'nün yaşadığı hayat, onu sürekli olarak başkalarının iradesine boyun eğmeye zorlar. Halası Şeker onun ne yapacağına karar verir, ev işlerini yaptırır, okula gitmesine izin vermez ve itiraz ettiğinde şiddete başvurur. Buna rağmen Kökö zamanla kendi iradesini ortaya koymaya başlar. Onun direnişi her zaman bilinçli ve ölçülü değildir; bazen öfkeyle hareket eder, kavgaya eder veya yanlış davranışlarda bulunur. Ancak bu davranışların altında kendisini ezdirmeme ve yaşadığı haksızlığa tepki gösterme isteği vardır.

Kökö'nün Çoro ile karşılaşmaları bu açıdan önemlidir. Çoro ve yanındaki adamlar onu küçümser, zorla boza içirir ve onunla alay ederler. Kökö önce korkar ve söylenenleri yapmak zorunda kalır. Ancak sonunda dayanamaz ve öfkesini açıkça dile getirir. Çoro'nun babası hakkında aşağılayıcı sözler söylemesi ise Kökö için özellikle ağırdır. Çünkü burada yalnızca kendisine değil, kaybettiği babasının hatırasına da saldırıldığını hissederek. Kökö'nün tepkisi, onun kendi geçmişine ve ailesine duyduğu bağlılığın da bir ifadesidir.

Raimcan'ın evinde yaşananlar ise Kökö'nün kendi iradesini daha açık biçimde ortaya koymasını sağlar. Şeker onu geri almaya geldiğinde Kökö artık sessiz kalmaz. Onunla gitmek istemediğini söyler ve Şeker'in kendisine yaptıklarını açıkça anlatır. Bu noktada Kökö ilk kez kendi hayatı hakkında söz söyleme hakkını kullanır. Onun için Raimcan'ın evinde kalmak yalnızca daha iyi yemek yemek veya temiz kıyafet giymek değildir; korkmadan yaşayabileceği bir ortamda bulunmaktır.

Kökö'nün direnişi, onu kusursuz bir kahraman hâline getirmez. Tam tersine, onun öfkesi, korkusu, yanlışları ve çocukça tepkileri birlikte verilir. Bu nedenle karakter daha gerçekçi görünür. Eser, insan onurunun yaş, güç veya toplumsal konumla sınırlı olmadığını gösterir. Kökö küçük ve savunmasız olmasına rağmen kendisine nasıl davranılacağını sorgular ve sonunda kendi isteğini dile getirir. Onun direnişi, ezilen bir çocuğun kendisini yeniden değerli hissetme ve kendi hayatı üzerinde söz sahibi olma çabasıdır.

Örnek Sahne: Şeker'in Raimcan'ın evine gelip Kökö'yü zorla götürmek istediği sahne, insan onuru ve direniş temasının en güçlü örneğidir. Şeker bağırıp çağırırken Kökö önce sessiz kalır. Ancak baskı arttığında onunla gitmeyeceğini açıkça söyler. Kendisine yemek verilmediğini, dövüldüğünü ve okula gönderilmediğini anlatır. Bu sözler, Kökö'nün yaşadığı sıkıntıları ilk kez kendi ağzından dile getirmesi bakımından önemlidir. Şeker'in karşısında küçük ve korkmuş bir çocuk olmasına rağmen geri adım atmaz. Kökö'nün "Gitmeyeceğim" diye ısrar etmesi, kendi hayatıyla ilgili karar verebilme isteğinin açık bir göstergesidir.